

Nationalräkenskaper i ett statligt perspektiv

En beskrivning av vad nationalräkenskaper är, hur informationen används och, framför allt, en beskrivning av hur beräkningarna görs utifrån internationella NR-principer

- Inledning och läsanvisning
- Vad NR är och används till
- Huvuddragen i NR-systemet, bl.a.
 - Sektorindelning
 - Viktiga aggregat, dvs. analysindikatorer
 - Kontosystem
- ESV:s insamling och bearbetning av information
- Skillnader mellan NR och myndighetsredovisning

INNEHÅLLSFÖRTECKNING

2. Innehåll
3. Inledning och läsanvisning
4. Nationalräkenskaper (NR)
5. NR används till samhällsekonomisk analys
6. Inom EU används NR i den sociala och ekonomiska politiken
7. Produktion och publicering
8. Bruttonationalprodukten beräknas enligt tre olika metoder
9. Försörjningsbalansen år 2003
10. Huvuddragen i NR-systemet
11. Institutionella enheter och sektorer
12. Delsektorer inom offentlig sektor
13. Några viktiga aggregat
14. Flöden och stockar
15. Ändamålsindelning COFOG
16. Bokföringsregler
17. NR har tre typer av konton
- 18-28. Konton för att beräkna finansiellt sparande
29. Balansräkning
30. Alternativ uppställningsform – statens inkomster och utgifter
31. Transaktionskoder
32. ESV lämnar *underlag* till NR
33. Flöden mellan sektorer följs upp med S-koder, t.ex. lämnade bidrag
34. Statlig produktion och konsumtion
35. Är en inkomst skatt eller försäljning?
36. Viktiga skillnader mellan NR och myndigheters redovisning
37. NR-systemet innehåller flera delar

Detta informationsmaterial är utformat som en powerpoint-presentation.

Observera att de s.k. anteckningssidorna innehåller information i form av löpande text.

Detta material är framtaget för att användas internt inom ESV. Det är i första hand tänkt för de som arbetar med beräkning av finansstatistisk information, exempelvis nyanställda. Det kan också användas av andra inom ESV som vill förstå hur NR- systemet är uppbyggt och till andra inom statsförvaltningen som är intresserade att få en introduktion till NR-systemet.

Materialet är utformat som en powerpointpresentation men avsikten är att det likaväl ska kunna tillgodogöras genom att läsas. Bilderna lyfter fram det viktigaste som sedan beskrivs mer ingående i den underliggande texten. Sidorna 17 – 27 innehåller detaljer avseende olika konton i NR-systemet och den som enbart är intresserad av en översikt kan hoppa över dessa sidor.

Inledningsvis bör det lyftas fram att nationalräkenskaperna belyser hela nationens ekonomi. I det här materialet framgår det inte alltid så tydligt eftersom presentationen görs utifrån ett statligt perspektiv.

Beskrivningen av nationalräkenskaperna i ett statligt perspektiv är utarbetad av Kristina Lundqvist, chef för Finansstatistikenheten. Förslag till förbättringar mottas tacksamt till e-post-adress kristina.lundqvist@esv.se.

Stockholm i oktober 2005

- NR-systemet är ett internationellt jämförbart räkenskapssystem för systematisk och detaljerad beskrivning av en nations ekonomi, olika delar av ekonomin och samband med andra ekonomier.
- FN:s medlemsländer följer globala riktlinjer för nationalräkenskaper (SNA 93)
- EU har konkretiserat riktlinjerna (ENS 95)

Systemet omfattar cirka fyra miljoner hushåll, 240 000 aktiebolag, ett stort antal andra bolag, intresseorganisationer, stiftelser och uppemot 500 000 enskilda företagare. På den offentliga sidan rör det sig om 250 myndigheter, 290 primärkommuner, 20 landsting och några kommunförbund.

Utvecklingen mot ett NR-system startade i början av 1930-talet med det arbete som bedrevs av brittiske ekonomen Keynes avseende bl.a. nationalinkomst. Efter andra världskriget uppstod behov av internationellt jämförbara beräkningar av nationalinkomsten, som grund för fördelning av de internationella organisationernas kostnader. 1953 publicerades den första versionen av SNA (System of National Accounts). Den har därefter uppdaterats flera gånger. Nuvarande version av SNA, daterad 1993, är utformad av FN, IMF, Världsbanken, OECD och EU. Alla FN:s medlemsländer har förbundit sig att följa FN:s regelsystem för nationalräkenskaper.

ENS (Europeiska nationalräkenskapssystemet) är en konkretisering av SNA som utarbetats av Eurostat. Nu gällande ENS är från 1995. Eurostat har också gett ut vissa andra manualer. En viktig sådan är ESA95 manual on government deficit and debt (ESA = European System of Accounts).

Det är Statistiska Centralbyrån (SCB) som, sedan 1963/64 ansvarar för de svenska NR-beräkningarna. Dessförinnan hade Konjunkturinstitutet (KI) hand om räkenskaperna. Ekonomistyrningsverket (ESV) är en viktig underleverantör av information rörande den statliga sektorn.

NR används till samhällsekonomisk analys

Några exempel:

- Utvecklingen av ekonomin över tiden, t.ex. analys av BNP
- Den totala ekonomins struktur, t.ex. inkomst fördelad på sektorer
- Specifika delar eller aspekter av ekonomin, t.ex. den offentliga sektorns roll
- Ekonomin satt i relation till andra ekonomier, t.ex. jämförelse av offentliga sektorns betydelse i olika länder

5

NR används som underlag för analys av Sveriges ekonomi på kort och lång sikt. Den används bl.a. av Finansdepartementet som underlag för nationalbudgeten och för långtidsutredningarna och av KI för löpande konjunkturanalys och prognoser. NR används också av Riksbanken, olika statliga organ och myndigheter, arbetsmarknadsorganisationerna och av privata organisationer och företag som underlag för samhällsekonomiska analyser och bedömningar. Inom EU används NR av ECB m.fl. för penningpolitik, bedömningar av ländernas ekonomi m.m.

Med utgångspunkt från NR-information kan också olika beräkningar göras. Exempel på nyckeltal är disponibla nationalinkomsten (per capita), fast bruttoinvestering som en procentandel av realkapitalstocken och produktivitetstal, t.ex. förädlingsvärde per arbetad timme.

Produktivitet kan beräknas som förändring i förädlingsvärde i fasta priser i relation till förändringen av antal arbetade timmar. Produktivitetens utvecklingen antas enligt NR vara noll i den offentliga sektorn. Orsaken är att offentliga tjänster inte säljs på någon marknad och därför finns det inga priser som kan utgöra underlag för en beräkning av utgifterna för dessa tjänster och som speglar allmänhetens värdering av tjänsterna. Offentliga myndigheters produktion beräknas i stället från kostnadssidan och det innebär att produktiviteten definitionsmässigt är noll. Därför ingår inte heller offentliga myndigheter i produktivetsanalyser. Arbete pågår dock för att hitta metoder för beräkning av produktivitet inom offentlig sektor. Metoderna bygger på att man använder volymindex i stället för prisindex. Från 2006 ska volymberäkningar av individuell offentlig produktion implementeras i NR.

- Bestämmer vissa avgifter till EU
 - Avgift baserad på bruttonationalinkomst
 - Momsbaserad avgift
- Konvergenzkriterierna för monetära unionen definieras i termer av NR-termer som
 - Offentliga sektorns finansiella sparande/BNP
 - Offentliga sektorns bruttoskuld/BNP
- Beräkning av ekonomiskt stöd och bidrag kan utgå från NR-mått

BNI-avgiften baseras på en prognos av medlemslandets bruttonationalinkomst (BNI) och korrigeras i efterhand. Procentsatsen är enhetlig och fastställs i EU:s budgetprocess. BNI-avgiften var över 14 miljarder kr år 2003 och utgjorde 61 % av totala EU-avgiften. Den momsbaseade EU-avgiften beräknas på varje medlemsstats momsbas för det år budgeten avser. Med momsbas menas värdet på den samlade konsumtionen av momsbelagda varor och tjänster i landet under ett år. Momsbasavgiften tas ut som en enhetlig procentuell avgift på medlemslandets momsbas, dock inte om den överstiger 0,5 procent av landets BNI.

Uppgifter från NR används också vid beräkning av de s.k. konvergenzkriterierna för monetära unionen. Det rör uppgifter om offentliga sektorns finansiella sparande i relation till BNP samt den offentliga sektorns konsoliderade bruttoskuld också sätts i relation till BNP. I Maastrichtfördraget och specificerat i protokollet om Excessive Deficit Procedure, EDP, fastslås ramarna för medlemslänternas finanspolitik för deltagande i valutaunionen. De innebär bl.a. att medlemsländerna inte bör ha ett underskott avseende offentliga sektorns finansiella sparande på mer än 3 procent av BNP och att offentliga sektorns konsoliderade bruttoskuld till nominellt värde inte ska överstiga 60 procent av BNP. Det finansiella sparandet för EDP-rapporteringen innehåller, till skillnad från ENS95, räntebetalningar som uppstår till följd av swap-överenskommelser och forward rate agreements.

BNI används också som underlag för beräkning av vissa EU-bidrag och subventioner samt landets bidrag till andra internationella organisationer som FN och OECD. Måttet används även som referens vid fastställande av nivån på Sveriges u-landsbistånd.

- Årsräkenskaper och kvartalsräkenskaper
- Jämförbarhet över tiden viktig
- EU granskar för att säkerställa kvalitet
- Revideringar – ett naturligt inslag
- Löpande och fasta priser

De svenska nationalräkenskaperna publiceras av SCB, bl.a. i årlig publikation som innehåller tabeller och förklarande text. All information, inkl kvartalsinformation, finns också på hemsidan www.scb.se. Kvartalsräkenskaper publiceras för kvartalen 1, 3 och 4 inom 70 dagar efter ett kvartal. För kvartal 2 görs en snabbversion som underlag för regeringens höstbudget: ”Snabben” publiceras inom 40 dagar och den ordinarie efter ca 85 dagar.

Tidsserier enligt ENS 95 startar för närvarande 1993. En tillbakaskrivning har till viss del gjorts för perioden 1980 – 1992. För offentliga sektorn finns vissa beräkningar från 1970. Äldre serier baseras på tidigare internationella rekommendationer enligt SNA 68.

Nationalräkenskaperna baseras på ett stort antal primärstatistikkällor och tillförlitligheten beror till stor del på kvalitén i de olika källorna. EU har krav på att medlemsländernas beräkningar ska vara korrekta, uttömmande och jämförbara så att de kan vara ett bra underlag för bl.a. medlemsavgifter och olika subventioner. Eurostat genomför revisioner av räkenskaperna för att se till att bästa möjliga underlag och modeller används för beräkningarna.

Revideringar är ett naturligt inslag i allt NR-arbete. Anledningen är att underlagsdata revideras eller att mer tillförlitliga eller mer heltäckande data kommer fram vid senare tidpunkter. Ett särskilt revideringsschema tillämpas av SCB som specificerar när revideringar kan göras. Särskilt revideringar avseende statlig konsumtion har historiskt varit stora och för närvarande utreder ESV hur det varit på 200-talet.

Bruttonationalprodukten beräknas enligt tre olika metoder

BNP är värdet av de varor och tjänster som produceras i landet för användning till konsumtion, investering och export under en period.

- Produktionsmetoden: summa förädlingsvärden
- Inkomstmetoden: summan av alla inkomster
- Användningsmetoden: summan av alla utgifter för slutlig användning

8

De tre metoderna kan ses som tre olika mätställen i det cirkulära flödet av varor och tjänster respektive pengar.

BNP beräknas från produktionssidan genom att summera det mervärde som varje producent skapar, dvs. produktionsvärde minus insatsförbrukning. BNP beräknas normalt till marknadsvärde och därför lägger man också till moms och andra produktskatter och drar ifrån produktsubventioner.

BNP från inkomstsidan beräknas som summan av löner, kollektiva avgifter och driftöverskott samt nettot av skatter och subventioner på produktion och importavgifter. Den här metoden innebär alltså att man summerar alla faktorinkomster, dvs inkomsterna till de produktionsfaktorer (arbete och kapital) som bidragit till BNP. Driftöverskottet beräknas brutto vilket innebär att kapitalförslitning inte är fråndragen.

BNP från användningssidan utgör summan av konsumtion, investeringar, samt nettot av export och import. Denna metod kan åskådliggöras i form av en försörjningsbalans (se nästa sida).

SCB gör fullständiga beräkningar för produktions- och användningssidan, med tyngdpunkt på sistnämnda.

Bruttonationalinkomsten (BNI) är ett mått som är besläktat med BNP. Vid BNI-beräkning tar man också hänsyn till nettoinkomster från utlandet i form av löner och kapitalinkomster. BNI mäter alltså svenskarnas totala inkomster av arbete och kapital oavsett om de sätts in i svensk eller utländsk produktion.

Försörjningsbalansen år 2003

Tillgång		Användning	
■ BNP	2439	■ Privat konsumtion	1195
■ Import	904	■ Offentlig konsumtion	691
		■ Investeringar	391
		■ Export	1066
Totalt	3343	Totalt	3343

9

Försörjningsbalansen är en uppdelning i total tillgång på varor och tjänster å ena sidan och total användning å andra sidan. Total tillgång utgörs av den egna produktionen, det vill säga BNP, och importen. Total användning utgörs av summan av privat och offentlig konsumtion, investeringar samt export.

År 2003 uppgick BNP till 2 439 miljarder kronor i löpande priser. Ungefär hälften motsvaras av privat konsumtion och 28 procent av offentlig konsumtion. Export och import är i ungefär samma storleksordning och i relation till BNP förhållandevis stora. Ett bra sätt att komma ihåg storleken på BNP är att tänka på att år 2000 uppgick BNP till ca 2 000 miljarder kronor.

Av den offentliga konsumtionen är 28 procent statlig konsumtion.

Posten investeringar kan också delas upp i både privata och offentliga investeringar. Statliga myndigheter står för knappt 10 procent av de totala investeringarna.

BNP per capita var 272 000 kronor år 2003. Den privata konsumtionen per capita var 133 tusen kronor och den offentliga ungefär 77 000 kronor.

- Institutionella enheter och sektorer
- Aggregat – viktiga indikatorer vid analys
- Flöden och stockar
- Ändamålsklassificering
- Bokföringsregler
- Kontosystem

Bilden beskriver några av huvuddragen i NR-systemet. Den fortsatta delen av detta material fokuserar i hög grad på dessa huvuddrag.

Institutionella enheter och sektorer beskrivs på nästa sida.

Aggregat är indikatorer som man mäter i NR-systemet, exempelvis produktion och inkomst. Viktiga sådana aggregat beskrivs på sidan 13.

Flöden och stockar är två olika typer av grundläggande information som systemet mäter och de beskrivs på sidan 14.

Ändamålsklassificering görs på olika sätt för olika sektorer. På sidan 15 beskrivs den klassificering som finns för de varor och tjänster som tillhandahålls av offentliga sektorn.

Bokföringsreglerna, sidan 16, har stora likheter med de regler som gäller för redovisning i myndigheters årsredovisningar. Det finns emellertid också viktiga skillnader. Viktiga skillnader mellan NR och myndigheters redovisning beskrivs på sidan 36.

Kontosystemet beskrivs på sidorna 17 - 29. Avsikten är att ge en bra bild av de många olika kontona och samtidigt ge en god förståelse för helheten.

Institutionella enheter delas in i sektorer:

- Offentlig sektor
- Icke-finansiella företag
- Finansiella företag
- Hushåll
- Hushållens ideella organisationer (rapporteras av SCB hopslaget med hushåll)

Utlandet ses som sektor utanför landets totala ekonomi

Institutionell enhet är ett grundläggande ekonomiskt beslutsfattande centrum som, enligt SNA, karaktäriseras av enhetlighet i beteendet och självständighet i beslutsfattandet under utövande av sin huvudsakliga funktion. En institutionell enhet, t.ex. ett företag (eller staten), kan bestå av flera lokala verksamhetsenheter.

De olika sektorerna har olika roll när det gäller produktion och huvudsaklig aktivitet. Exempelvis är icke-finansiella företag normalt marknadsproducenter och producerar marknadsförda varor och icke-finansiella tjänster. Offentlig sektor är normalt icke marknadsproducent och producerar och erbjuder icke marknadsförda produkter för kollektiv och individuell konsumtion och utför transaktioner inriktade på omfördelning av nationalinkomst och förmögenhet. För hushåll är konsumtion en viktig aktivitet, men de kan också vara marknadsproducenter eller privata producenter för egen slutlig användning. (Icke marknadsproducenter är producenter som säljer varor och tjänster till priser som inte är ekonomiskt signifikanta. Produktion betraktas som såld till ekonomiskt signifikant pris när mer än 50% av produktionskostnaden täcks.)

De olika sektorerna underindelas. T.ex. delas offentlig sektor upp i staten, kommuner och socialförsäkring (se nästa sida). De statliga affärsverken ingår inte i statliga sektorn i NR-termer utan räknas till företagssektorn. Flöden till/från EU, t.ex. arealbidrag, tullavgift och sockeravgift redovisas inte i statliga sektorn utan direkt i utlands/EU-sektorn. Väg- och Banverkets byggproduktion som bedrivs på uppdragsbasis, dvs är avgiftsfinansierad, samt EKN redovisas som marknadsproduktion – men enheterna tillhör statliga sektorn.

- Kommuner

- Staten
 - Myndigheter (inkl Regeringskansliet, exkl affärsverk m.m.)
 - Verksamheter som staten kontrollerar och till mer än 50 % finansierar

- Socialförsäkring

Till delsektorn staten räknas myndigheter under riksdag och regering (undantag affärsverk och Riksbanken) samt verksamheter som staten kontrollerar och till mer än 50 % finansierar. I sistnämnda grupp inkluderar ESV för närvarande Operan, Dramaten, Riksteatern, Chalmers, Jönköpings högskola, Botniabanan AB, Riksbankens Jubileumsfond, Norrlandsfonden, Stiftelsen för kunskaps- och kompetensutveckling, Stiftelsen för miljöstrategisk forskning och Stiftelsen för strategisk forskning.

Principiellt ingår också andra s.k. statliga ideella organisationer i delsektorn staten, t.ex. länshushållningssällskap och lottakårer. Dessa inkluderas dock inte i ESV:s rapportering på annat sätt än att statliga bidrag till dessa organisationer rapporteras separat. (Se vidare s. 33) Därmed skattas deras konsumtion utifrån de statliga bidragen.

ESV tar löpande in information från myndigheter genom s.k. S-koder (statliga inrapporteringskoder). När det gäller de övriga verksamheterna använder ESV organisationernas årsredovisningar. Vid kvartalssammanställningar är dessa utgångspunkt för en uppskattning av organisationernas utgifter och inkomster.

PPM ingår inte i staten utan i socialförsäkringssektorn. Från 2006 ska PPM tillhöra hushållssektorn.

Några viktiga aggregat

- Produktion av varor och tjänster
- Förädlingsvärde
- Disponibel inkomst
- Konsumtion
 - Faktisk konsumtion
 - Konsumtionsutgifter
- Sparande och Finansiellt sparande
- Kapitalbildning

13

Aggregat är sammanfattande indikatorer som är viktiga vid analys av nationalräkenskaperna. De mäter aktiviteten i ekonomin betraktad från en viss utgångspunkt. NR-systemet samlar information om dessa aggregat genom att bokföra flöden och stockar på konton (se nästa sida).

Produktion är aktivitet som utförs av institutionell enhet. Enheten använder insats av arbetskraft, kapital samt varor och tjänster för sin produktion.

En sektors förädlingsvärde är sektorns produktionsvärde minus sektorns insatsförbrukning. Disponibel inkomst är den inkomst som är tillgänglig för en sektor efter inkomstfördelning gjorts i form av skatter och transfereringar.

Konsumtion kan delas upp i olika slag. Faktisk konsumtion är värdet av varor och tjänster som konsumeras av en sektor men inte nödvändigtvis betalas av sektorn. Konsumtionsutgifter är de utgifter sektorn betalar för. Det betyder att en stor del av myndigheters konsumtionsutgifter, för t.ex. utbildning, ingår i hushållens faktiska konsumtion.

Sparande är den andel av disponibel inkomst som inte används till konsumtionsutgifter. En nations finansiella sparande är den del av disponibel inkomst brutto som inte konsumeras eller används som bruttoinvestering i landet, dvs de nettoresurser som ställs till förfogande till utlandet.

Kapitalbildning är anskaffning minus avyttring av fasta kapitaltillgångar, markförbättringar, värdeföremål och lagerförändringar.

- Flöden: hänför sig till händelser som äger rum under given tidsperiod och är av två slag
 - Transaktioner, delas in i 4 huvudgrupper:
 - Produkttransaktioner beskriver ursprung o användning
 - Fördelningstransaktioner beskriver förädlingsvärdefördelning
 - Finansiella transaktioner, t. ex. nettoförvärv av finansiell tillgång
 - Övriga transaktioner, t.ex. kapitalförslitning
 - Andra förändringar av tillgångar (är inte resultat av transaktioner), t.ex. kapitalvinster/förluster eller volymförändringar
- Stockar: lägesbeskrivningar vid en viss tidpunkt (tillgångar och skulder)

Aktiviteter som baseras på ömsesidiga överenskommelser kallas i NR för **transaktioner** och redovisas normalt i de s.k. realräkenskaperna, dvs det i NR som motsvarar myndigheters resultaträkning. Som transaktion behandlas också vissa aktiviteter som enbart berör en enhet men som är väldigt lika aktiviteter baserade på ömsesidighet, t.ex. egentillverkad investering. Vissa flöden är dock inte transaktioner trots att de har påverkan på annan enhet. Skälet är att ömsesidig överenskommelse med annan part saknas. Dessa flöden redovisas inte i realräkenskaperna utan endast i de s.k. finansräkenskaperna, dvs. det som i NR motsvarar myndighets balansräkning.

Andra förändringar av tillgångar baseras inte på ömsesidighet och ingår därför enbart i finansräkenskaperna. Det kan exvis handla om upptäckt av naturtillgångar eller effekten av exceptionella händelser som naturkatastrofer. Det kan också handla om kapitalvinster/förluster på grund av prisförändringar.

Produkttransaktioner beskriver ursprung (inhemsk produktion eller import) och användning (insatsförbrukning, slutlig konsumtion, bruttoinvestering eller export) av produkter. Fördelningstransaktioner beskriver hur det förädlingsvärde som genereras i produktionen fördelas mellan arbetskraft, kapital och offentlig sektor liksom omfördelning av inkomster och förmögenhet (skatt på inkomster och förmögenhet och andra transfereringar). Finansiella transaktioner beskriver nettoförvärv av finansiella tillgångar eller nettoökning av skulder för varje typ av finansiellt instrument. Sådana transaktioner förekommer ofta som motpart till icke-finansiella transaktioner, men de kan också vara transaktioner som bara har att göra med finansiella instrument. Som övriga transaktioner klassificeras kapitalförslitning liksom köp minus försäljning av icke producerade icke-finansiella tillgångar.

Ändamålsindelning COFOG

1. Allmän offentlig förvaltning
2. Försvar
3. Samhällsskydd och rättsskipning
4. Näringslivsfrågor
5. Miljöskydd
6. Bostadsförsörjning och samhällsutveckling
7. Hälsa- och sjukvård
8. Fritidsverksamhet, kultur och religion
9. Utbildning
10. Socialt skydd

15

Akronymen COFOG står för "the classification of the functions of Government. Klassificeringen är ett verktyg för att analysera ändamålen för de varor och tjänster som tillhandahålls av offentliga enheter, t.ex. staten.

Den grova nivån på bilden kan delas upp i en mer detaljerad nivå. Den mest detaljerade är på fyrsiffernivå. Exempelvis delas COFOG 02 Försvar upp i 0210 Militärt försvar, 0220 Civilt Försvar, 0230 Internationellt militärt bistånd 0240 FoU Försvar och 0250 Övrigt försvar. Totalt finns ca 80 ändamål i indelningen.

Varje COFOG-ändamål på fyrsiffernivå avser alltid antingen kollektiv eller individuell konsumtion. Kollektiv konsumtion avser konsumtion av varor och tjänster som lämnas samtidigt till alla medborgare. Kollektiv konsumtion är normalt passiv och kräver inte ett aktivt deltagande, exempelvis vid statens upprätthållande av lag och ordning, lagstiftning, försvar m.m. Individuell konsumtion karaktäriseras av att varor och tjänster förvärvas aktivt för att tillfredsställa individuella behov och önskemål, exempelvis utbildning, sjukvård och kultur. För uppdelning i individuell och kollektiv konsumtion, se vidare på sidan 25.

COFOG-uppgifter publiceras normalt på årsbasis. Det gäller även fördelning på individuell och kollektiv konsumtion.

- Kontosystem
- Bokföringsmässiga grunder (periodiseringsprincip)
- Dubbel bokföring / fyrdubbel bokföring
- Konsolidering
- Bruttoredovisning
- Värdering till marknadspris

Ett konto i NR är ett hjälpmedel att, för del av det ekonomiska livet, redovisa användningar och tillgångar eller förändringar i tillgångar och skulder under en bokföringsperiod. Konton används också för att redovisa stockar av tillgångar och skulder vid början och slutet av en period.

Bokföring på konto ska ske när ekonomiska värden skapas, transformeras eller förstörs liksom när fordringar eller åtaganden uppkommer, förändras eller upphör. Exempelvis bokförs produktion när den produceras, inte när den betalas av köparen. Varje flöde ska bokföras vid samma tidpunkt för alla sektorer i fråga och i alla konton. För en enhet eller sektor baseras NR på principen om dubbel bokföring. Varje transaktion måste tas upp två gånger, en gång som debet och en gång som kredit. Eftersom två enheter/sektorer normalt är inblandade blir det fråga om fyrdubbel bokföring.

Vid ESV:s rapportering till SCB är interna transaktioner mellan olika försvarsmyndigheter eliminerade. Övriga interna transaktioner inom staten är inte eliminerade men rapporteras separat som intern försäljning. Genom denna bruttoredovisning kan SCB få korrekt rapportering per COFOG-ändamål, innan de interna transaktionerna elimineras. Inom offentliga sektorn nettas (räntor och) transfereringar mellan delsektorena.

NR-systemet rekommenderar bruttoredovisning, förutom den grad av nettobokföring som ingår i själva klassifikationerna.

Värdering till marknadspris är grundprincipen enligt ENS. När det inte finns något marknadspris att tillgå, exempelvis vid icke marknadstjänster från offentliga sektorn, ska värderingen göras till produktionskostnad.

Kapitalförslitning värderas till återanskaffningspris.

- **Löpande konton**
 - Produktion
 - Inkomstfördelning
 - Inkomstanvändning
- **Kapitalbildningskonton** analyserar de olika komponenterna i förändringarna av tillgångar och skulder
- **Balansräkningskonton**

I NR avses med konton olika uppställningsformer för beräkning och presentation av ekonomisk information. De löpande kontona behandlar bildande, fördelning och omfördelning av inkomster och hur dessa används i form av slutlig konsumtion. Vidare kan man här beräkna sparandet, vilket är en viktig faktor för kapitalbildningen. ENS använder beteckningen tillgång för högra sidan av de löpande kontona. Där visas transaktioner som ökar de ekonomiska värdena hos en enhet eller en sektor. Den vänstra sidan av kontona benämns användning och visar transaktioner som minskar de ekonomiska värdena hos en enhet eller sektor. Förändringar av tillgångar som inte är resultat av transaktioner, t.ex. reavinster, redovisas inte i löpande konton och på det sättet skiljer sig kontona från en resultaträkning.

Kapitalbildningskontona gör att man kan beräkna förändringar i nettoförmögenhet, inkl det finansiella sparandet. Den högra sidan av kapitalbindningskontona kallas för förändringar i skulder och nettoförmögenhet och deras vänstra sida kallas för förändringar i tillgångar.

Balansräkningskontona visar tillgångar och skulder vid årets slut respektive vid årets början. De presenteras med skulder och nettoförmögenhet (liabilities and net worth) på högra sidan och med tillgångar (assets) på vänstra sidan.

Det kan noteras att det svenska begreppet ”tillgång” används för den högra sidan av löpande konton (eng: resources) såväl som för vänstra sidan av balansräkningskonton (eng: assets). Vid en alternativ (och möjligen tydligare) översättning från engelskan skulle högra sidan av de löpande kontona kunna benämnas ”resurser” eller ”resurstillförsel”.

Konton för att beräkna finansiellt sparande

1. Produktion
 2. Inkomstbildning
 3. Allokering primära inkomster
 4. Sekundär inkomstfördelning
 5. Omfördelning av inkomster in natura
 6. Användning av disponibel inkomst
 7. Användning av justerad disponibel inkomst
 8. Förändring i nettoförmögenhet genom sparande och kapitaltransfereringar
 9. Anskaffning av icke finansiella tillgångar
- } Primär inkomstfördelning

18

Som tidigare nämnts består NR-systemet av olika konton för att registrera förändringar i ekonomin. Kontona hänger samman på så sätt att utgående saldo på ett konto blir ingående saldo på nästa konto. För beräkning av det finansiella sparandet används de konton som bilden beskriver. Kontona har samband på det sättet att ett kontos saldo förs över till efterföljande konto (motsatt sida). Samtliga konton för beräkning av det finansiella sparandet beskrivs ett och ett på följande nio sidor. De ger en detaljerad bild av hur det finansiella sparandet beräknas och de belopp som används är i miljarder kronor och avser staten år 2003. Den som inte är intresserad av detaljer kan hoppa över dessa sidor.

Det första kontot beskriver och beräknar enhetens eller sektorns produktion.

Fördelning och användning av inkomsterna analyseras i fyra led: primär inkomstfördelning (konto 2 och 3), sekundär inkomstfördelning (konto 4), omfördelningar in natura (konto 5) och inkomstanvändning (konto 6 och 7). Inkomstanvändningskontots saldo utgörs av *sparandet*.

Därefter följer två kapitalbildningskonton. Det första omfattar nettosparande och kapitaltransfereringar. Det andra inkluderar anskaffning av icke finansiella tillgångar och dess saldo utgörs av det *finansiella sparandet*.

Kontona för beräkning av det finansiella sparandet beskrivs på sidorna 19 - 27. Därefter följer ytterligare två sidor med konton, bl.a. balansräkning. Den som inte är intresserad av detaljer avseende konton kan fortsätta på sidan 30.

Kontot för Produktion

Staten 2003, miljarder kronor

Användning		Tillgång	
■ Insatsförbrukning	108	■ Produktion	234
		■ Marknadsproduktion	
		■ Produktion för egen slutlig användning	
		■ Övrig icke marknadsproduktion	
■ Förädlingsvärde, brutto	126		
■ Kapitalförslitning	25		
■ <i>Förädlingsvärde netto</i>	101		

19

Produktionskontot används för att med utgångspunkt från produktion och insatsförbrukning ta fram saldoposten förädlingsvärde. Förädlingsvärdet kan beräknas före eller efter kapitalförslitning, dvs brutto eller netto. Saldoposten (markerad med kursiv stil) utgör utgångspunkt för beräkningarna i nästa konto (se nästa sida).

Kontot visar att statens produktion år 2003 uppgick till 234 miljarder. Produktionen kan delas upp i marknadsproduktion (avyttras på marknaden), produktion för egen slutlig användning (konsumtion eller fast bruttoinvestering) och övrig icke marknadsproduktion (tillhandahålls gratis till andra enheter eller till priser som inte är signifikanta).

Insatsförbrukningen uppgick till 108 miljarder vilket ger ett förädlingsvärde efter kapitalförslitning på 101 miljarder. Insatsförbrukningen inkluderar inköp av varor och tjänster, hyror och försvarets inköp av militära tillgångar. Förädlingsvärdet består, i stora drag, av personalrelaterade kostnader som lön och kollektiva avgifter. Hur produktionen beräknas beskrivs mer på sidan 34.

Principen att brutto avser före kapitalförslitning och netto efter kapitalförslitning är en princip som återkommer vid många andra saldoposter.

Produktionskontot för den totala ekonomin inkluderar som tillgång, förutom produktion av varor och tjänster, också produktskatter minus produktsubventioner. Detta gör att man får BNP (till marknadspris) som saldopost i stället för förädlingsvärde.

Användning	Tillgång
■ Löner och kollektiva avgifter 97	■ <i>Förädlingsvärde, netto</i> 101
■ Egentlig lön	
■ Kollektiva avgifter	
■ Övriga prod.skatter 4	
■ Övriga prod.subvent. 0	
■ <i>Driftsöverskott</i> 0	

Kontot för inkomstbildning är det första ledet i den s.k. primära inkomstfördelningsanalysen. Kontot visar inkomstbildning som ett direkt resultat av produktionsprocessen, dvs hur primära inkomster uppstår. Primära inkomster är inkomster som mottas på grund av direkt deltagande i produktionsprocessen, och de inkomster som mottas av ägare till en finansiell tillgång.

Kontot visar i vilken utsträckning förädlingsvärdet (hämtat från föregående konto och markerat med kursiv stil) kan täcka löner och kollektiva avgifter och övriga produktionsskatter minus produktionssubventioner. Kontot mäter driftsöverskottet, vilket är överskottet på produktionsaktiviteterna innan man har beaktat räntor, arrenden eller avgifter som produktionsenheten måste betala eller mottar. Driftsöverskottet motsvarar den inkomst som enheterna erhåller från egen användning av produktionsutrustningen.

Statens förädlingsvärde har använts huvudsakligen till löneutbetalningar, dvs. inkomstfördelning som ersättning för arbete, samt kollektiva avgifter. En liten del av förädlingsvärdet finansierar produktionsskatt på statens egen produktion. Det handlar framför allt om särskild löneskatt, allmän löneavgift och motorfordonskatt. Saldoposten, driftsöverskottet, blev 2003 precis 0 för staten. Denna post är utgångspunkt för beräkningarna i nästa konto.

Kontot för Allokering av primära inkomster

Användning		Tillgång	
■ Kapitalinkomst och arrenden	24	■ Driftsöverskott	0
		■ Prod/importskatt	421
		■ Subventioner	-25
		■ Kapitalinkomst och arrenden	0
■ Primärinkomstsaldo 372			

21

Det andra kontot i primära inkomstfördelningsanalysen är kontot för allokering av primära inkomster.

Kontot behandlar enheterna/sektorerna, i detta fall staten, som mottagare och inte som producenter av primära inkomster. För definition av begreppet primära inkomster, se föregående bild. Kontots saldot post kallas primärinkomstsaldo.

Kontot för staten visar att år 2003 erhöll staten 421 miljarder kronor i form av produktions-, produkt- och importskatter, t.ex. moms, energiskatter, med mera. Cirka 25 miljarder utbetalades i form av subventioner.

Kapitalinkomster och utgifter samt arrenden redovisas netto och posten inkluderar bl.a. ränta på statsskulden. Trots benämningen är det i det här fallet fråga om en utgiftspost. Primärinkomstsaldot blev därmed 372 miljarder kronor. Detta förs över till nästa konto.

Användning

- Inkomst/förmög.skatt 0
- Sociala förmåner andra än in natura 271
- Övr. löpande transf. 208

- *Disponibel inkomst* 166

Tillgång

- *Primärinkomstsaldo* 372
- Inkomst/förmög.skatt 47
- Sociala avgifter 215
- Övr. löpande transf. 11
 - Inkl skadeförsäkringar

Kontot för sekundär inkomstfördelning visar omfördelning av inkomster via transfereringar som är andra än sociala transfereringar in natura. Saldot från de primära inkomsterna i en sektor allokeras genom omfördelning: inkomst- och förmögenhetsskatt, sociala förmåner och avgifter och övriga löpande transfereringar. Saldoposten på kontot är disponibel inkomst, vilken återspeglar löpande transaktioner och som explicit utesluter kapitaltransfereringar, reala kapitalvinster/förluster liksom konsekvenser av händelser som naturkatastrofer.

Kontot visar att med utgångspunkt från primärinkomstsaldo på 372 miljarder kronor förbättras statens inkomster genom inkomst- och förmögenhetsskatt, sociala avgifter och viss transferering. Samtidigt minskar den disponibla inkomsten genom att sociala förmåner andra än in natura och övrig löpande transferering förs över till andra sektorer eller delsektorer. Det ger en disponibel inkomst för staten på 166 miljarder kronor.

Sociala bidrag bokförs alltså på tillgångssidan av sekundär inkomstfördelning för de sektorer som är ansvariga för förvaltandet av sociala trygghetssystem och på användningssidan av hushållens konto för sekundär inkomstfördelning.

Transferering syftar till att omfördela inkomsten. Löpande transfereringar kan vara både kontanta och in natura. Löpande transferering avser transfereringar som *inte* innebär avyttring av tillgång för minst en part i transaktionen. På det sättet skiljer sig löpande transfereringar från kapitaltransfereringar.

Användning	Tillgång
■ Sociala transfereringar in natura, utgifter 41	<i>Disponibel inkomst</i> 166
■ <i>Justerad disponibel inkomst</i> 125	

Det tredje inkomstfördelningsledet beskriver omfördelning via sociala transfereringar in natura, vilket ger justerad disponibel inkomst.

Sociala transfereringar in natura omfattar individuella varor och tjänster som tillhandahålls individuella hushåll, vare sig varorna är köpta på marknaden, s.k. sociala naturaförmåner, eller producerade som icke marknadsproduktion från offentliga myndigheter eller hushållens ideella organisationer.

Sociala naturaförmåner som rapporteras av ESV inkluderar statens utgifter för bl.a. köp av arbetsmarknadsutbildning och privat tandläkarvård. Detta är typiska exempel på tjänster som finansieras av staten men som produceras av marknadsproducenter.

Kontot för Användning av disponibel inkomst

Användning		Tillgång	
■ Konsumtionsutgift	193	■ Disponibel inkomst	166
■ Individuell			
■ Kollektiv			
■ Sparande	-27		

24

Det fjärde ledet i inkomstfördelnings- och inkomstanvändningsprocessen beskriver hur inkomsterna konsumeras och sparas, vilket ger sektorns sparande. Kontot visar hur den disponibla inkomsten delas upp mellan konsumtionsutgifter och sparande. Saldoposten sparande motsvarar den del av inkomsterna som finns tillgänglig för investeringar, dvs. ekonomisk tillväxt genom ökade produktionsresurser.

Om sparandet är positivt, kommer den icke använda inkomsten alltså att användas till förvärv av tillgångar eller till att betala av skuldförbindelser. Om sparandet är negativt, som för staten år 2003 var -27, blir vissa tillgångar avvecklade eller också ökar vissa skuldförbindelser.

Konsumtionsutgifter är en sektors utgifter för varor och tjänster oavsett vem som använder dessa varor och tjänster. Företag antas inte konsumera något, de enbart producerar. På sidan 34 beskrivs hur statens konsumtionsutgifter beräknas.

Individuell konsumtion avser tjänster som är individanknutna, t.ex. utbildning och hälso- och sjukvård. Kollektiv konsumtion avser tjänster som går till samhället som helhet, t.ex. försvar och rättsväsende. Uppdelningen i individuell och kollektiv konsumtion görs normalt en gång om året med hjälp av den s.k. COFOG-klassificeringen (se sidan 15).

Kontot för Användning av justerad disponibel inkomst

Användning		Tillgång	
■ Faktisk kollektiv konsumtion	152	■ Justerad disponibel inkomst	125
■ Sparande	-27		

25

Kontot visar hur den justerade disponibla inkomsten delas upp mellan faktisk kollektiv konsumtion och sparande.

Faktisk konsumtion är värdet av de varor och tjänster en sektor faktiskt använder oavsett om de är finansierade av sektorn själv eller av en annan sektor.

Transaktionstypen Faktisk konsumtion (P4) kan delas upp i faktisk individuell konsumtion (D41) och faktisk kollektiv konsumtion (P42). Inom offentlig sektor är det dock bara kollektiv konsumtion som kan vara aktuell. På motsvarande sätt är det bara faktisk individuell konsumtion som är aktuell för hushållssektorn. För företagssektorn och hushållens ideella organisationer är det inte aktuellt med någon konsumtion alls.

Begreppet faktisk konsumtion har införts för att kunna göra jämförelser mellan länder som har organiserat sin verksamhet på olika sätt, t.ex. kan man då jämföra ett land med stor privatfinansierad konsumtion med ett annat land som har stor skattefinansierad verksamhet. För att beräkna hushållens faktiska konsumtion summerar man helt enkelt hushållens konsumtionsutgifter och den offentligt finansierade individuella konsumtionen.

Kapitalbildn.konto, förändring förmögenhet genom spar o transf

Förändringar i tillgångar

- *Förändringar i nettoförmögenhet genom sparande och kapitaltransfereringar* -33

Förändringar i skulder och nettoförmögenhet

- *Sparande* -27
- *Kapitaltransfereringar, netto* -6

26

Kapitalbildningskontona är flödeskonton på vilka man bokför olika orsaker till förändringar i tillgångar eller skulder liksom förändringar i nettoförmögenhet. Det första kapitalbildningskontot, kontot för förändringar i nettoförmögenhet genom sparande och kapitaltransfereringar, visar den förändring i nettoförmögenhet som beror på sparande och kapitaltransfereringar.

Statens negativa sparande på – 27 förs över från det föregående kontot enligt samma princip som tidigare konton. Kontot visar sedan vilken påverkan kapitaltransfereringar har på statens finanser. Kapitaltransfereringarna var negativa ur statens synvinkel och därmed blev förändringen i nettoförmögenheten – 33.

Kapitaltransferering skiljer sig från löpande transfereringar på det sättet att de innebär anskaffning eller avyttring av en eller flera tillgångar för minst en part i transaktionen. Oavsett om de görs kontant eller in natura, resulterar de i en motsvarande ändring i de finansiella eller icke-finansiella tillgångarna i balansräkningen för en eller båda parterna i transaktionen. Ett konkret exempel är skuldavskrivning på studielån från CSN.

Kapitalbildn.konto, anskaffning av icke finansiella tillgångar

Förändringar i tillgångar

■ Fast bruttoinvestering	36
■ Kapitalförslitning	-25
■ Lagerinvestering	0
■ Förändr. värdeföremål	0
■ Förändr. icke finansiella icke producerade tillgångar	0
■ <i>Finansiellt sparande</i>	-44

Förändringar i skulder och nettoförmögenhet

■ <i>Förändringar i nettoförmögenhet genom sparande och kapitaltransfereringar</i>	-33
--	-----

27

Med utgångspunkt från saldoposten i föregående konto visar kapitalbildningskontot Anskaffning av icke finansiella tillgångar förändringen av olika tillgångstyper. Det är alltså anskaffning minus avyttringar av icke-finansiella tillgångar samt kapitalförslitning som leder från begreppet förändring i nettoförmögenhet genom sparande och kapitaltransfereringar till finansiellt sparande eller nettoupplåning.

Saldoposten finansiellt sparande motsvarar den del av disponibel inkomst brutto som inte konsumeras eller används som fast bruttoinvestering, dvs. de nettoresurser som ställs till förfogande till andra sektorer eller till utlandet, om beloppet är positivt.

Saldoposten finansiellt sparande kan räknas från två håll: realräkenskaperna och finansiella räkenskaperna. Realräkenskaperna beräknar sparandet som skillnaden mellan intäkter och kostnader medan finansiella räkenskaperna beräknar sparandet som skillnaden mellan summan av transaktioner i finansiella tillgångar och summan av transaktioner i skulder. Eftersom det finansiella sparandet beräknas på två helt olika sätt och de statistiska underlagen skiljer sig åt uppstår i praktiken avvikelser mellan resultaten.

Beräkningen för staten leder fram till ett finansiellt sparande på -44 miljarder kronor år 2003, dvs. en nettoupplåning. Storleken på statens finansiella sparande har de senaste åren varierat enligt följanden: -21 (1997), 9 (1998), 88 (1999), 58 (2000), 165 (2001), -40 (2002) och -44 (2003).

Andra kapitalbildningskonton

- Finansiella transaktioner, exvis förändring av lån och fordringar
- Andra volymförändringar i tillgångarna, exvis förlust genom katastrofer och konfiskation
- Omvärderingskonto

28

På denna bild beskrivs tre ytterligare kapitalbildningskonton och nedan följer några korta beskrivningar av dessa konton. Den som vill ha mer detaljer hänvisas till SNA- eller ENS-manualen.

På kontot för **finansiella transaktioner** bokförs efter typ av instrument, förändringar i finansiella tillgångar och skulder vilka bygger upp finansiellt sparande och nettoupplåning. Den klassificering av tillgångar och skulder som används i kontot för finansiella transaktioner är identisk med den som används i balansräkningarna.

De förändringar som bokförs i **kontot för andra volymförändringar i tillgångarna** påverkar nettoförmögenheten i balansräkningarna för enheterna/sektorerna i fråga. Denna förändring, som kallas förändring i nettoförmögenhet genom andra volymförändringar i tillgångarna, utgör saldoposten i kontot.

På **omvärderingskontot** bokförs förändringar i värdet av tillgångar och skulder som följer av förändringar i deras priser. Omvärderingskontot bryts ner i två underkonton: kontot för neutrala kapitalvinster/förluster och kontot för reala kapitalvinster/förluster.

Tillgångar

- Icke finansiella tillgångar
 - Producerade
 - Icke producerade
- Finansiella tillgångar
 - Sedlar, mynt och inlåning
 - Värdepapper andra än aktier
 - Lån
 - Aktier o. dyl.
 - Försäkringstekniska reserver
 - Förutbetalda utgifter och obetalda inkomster

Skulder o nettoförmögenhet

- Skulder
 - Sedlar, mynt och inlåning
 - Värdepapper andra än aktier
 - Lån
 - Aktier o.dyl
 - Försäkringstekniska reserver
 - Obetalda utgifter och förutbetalda inkomster
- *Nettoförmögenhet*

Det finns tre typer av balansräkningskonton och de har alla samma uppställningsform och innehåll. De tre typerna är:

- ingående balansräkning
- förändringar i balansräkningen
- utgående balansräkning

Eftersom principen om marknadsvärdering gäller i nationalräkenskaperna är balansräkningen i princip till marknadsvärden. Det betyder att nettoförmögenheten för en sektor kan variera kraftigt beroende på exvis börsutvecklingen: Om börsvärdet stiger öka hushållens förmögenheter. Samtidigt påverkas företagssektorns förmögenhet negativt eftersom aktiekapitalets marknadsvärde räknas som skuld och alltså stiger.

Posten förändring i nettoförmögenhet (den andra balansräkningstypen) delas upp i följande delposter:

- Sparande och kapitaltransfereringar
- Andra volymförändringar i tillgångar
- Nominella kapitalvinster/förluster
 - Neutrala kapitalvinster/förluster
 - Reala kapitalvinster/förluster

Alternativ uppställningsform - statens inkomster och utgifter

Inkomster

Skatter

Produktion och import

Inkomst- och förmögenhet

Kapital

Sociala avgifter

Räntor, inkomster från bolag

Transfereringar från olika sektorer

Driftsöverskott från marknadsprod.

Utgifter

Transfereringar till olika sektorer

Konsumtion

Räntor

Investeringar netto

Finansiellt Sparande

30

De konton som beskrivits på föregående sidor är ett sätt att presentera NR-siffrorna. Bilden ovan beskriver ett annat sätt.

Det är vanligt i NR-världen att man använder begreppen inkomster och utgifter trots att det såväl principiellt enligt reglerna, som i praktiken är intäkter och kostnader som avses. Det handlar sannolikt om att man av tradition uttrycker sig mindre precist och man kan göra samma iakttagelse när det gäller engelsk dokumentation.

Det finansiella sparandet är skillnaden mellan inkomster och utgifter.

Posten Investeringar netto avser anskaffning och avyttring av olika typer av icke-finansiella tillgångar samt kapitalförslitning. Om man i stället skulle redovisa Investeringar brutto på utgiftssidan, skulle man redovisa kapitalförslitning på inkomstsidan.

Transaktionskoder

P.1 Produktion	D.1 Löner och kollektiva avgifter
P11 Marknadsproduktion	D.2 Skatter produktion o import
P.12 Prod egen slutlig användn	D.3 Subventioner
P.13 Övrig icke marknprod	D.4 Kapitalinkomst
P.2 Insatsförbrukning	D.5 Löpande inkomst/förm.skatt
P.3 Konsumtionsutgifter	D.6 Sociala avgifter o förmåner
P.31 Individuell kons.utg.	D.7 Andra löpande transferering
P.32 Kollektiv kons.utg.	D.8 Justering pensionsreserver
P.4 Faktisk konsumtion	D.9 Kapitaltransfereringar
P.41 Faktisk individuell k.	
P.42 Faktisk kollektiv k.	F. Finansobjekt, t.ex. aktier, lån
P.5 Bruttoinvestering (underind)	
P.6 Export av varor o tjänster	K kapitalbildningsposter, t.ex. kapitalförslitning, ansk. tillg.
P.7 Import av varor och tjänster	

31

Transaktionskoderna är den "kontoplan" som används inom NR. När det gäller koderna P.1 – P.4 visar bilden en mer detaljerad underindelning. I själva verket finns det ytterligare underindelning av dessa koder.

Även övriga transaktionskoder kan underindelas. Exempelvis underindelas D4 kapitalinkomst enligt följande: D.41 Ränta, D.42 Inkomst från bolag, D.421 Utdelning från bolag, D.422 Ägaruttag från kvasibolag, D.43 Återinvesterade vinstmedel från direkta investeringar i utlandet, D.44 Kapitalinkomst, tillräknad försäkringstagarna och D.45 Arrenden.

Samtliga transaktionskoder finns beskrivna i ENS 95 och SNA 93.

P.12 Produktion för egen slutlig användning avser varor och tjänster som används endera som slutlig konsumtion inom samma institutionella enhet (enbart hushållssektorn kan vara aktuell) eller som fast bruttoinvestering inom samma institutionella enhet (alla sektorer kan vara aktuella).

Därefter gör SCB ytterligare beräkningar:

- moms
- Kapitalförslitning
- Programvara
- Försäkringspremier

- Vid behov periodiseringar och rättningar

SCB lägger till moms till ESV:s siffror avseende insatsförbrukning. Moms ingår inte i myndigheternas rapportering på respektive S-kod men ska ingå i NR-beräkningarna. SCB gör därför schablonmässig justering av det ESV rapporterat som insatsförbrukning.

Kapitalförslitning läggs till av SCB. Som tidigare nämnts ska kapitalförslitning, NR:s motsvarighet till avskrivningar, göras till marknadspris. I praktiken tillämpas återanskaffningspris när det gäller kapitalförslitning och beräkningarna görs helt och hållet av SCB. ESV rapporterar enbart hur stora investeringsutgifterna är varje period.

När det gäller programvara gör SCB en justering för köpt programvara. Utgångspunkten är att myndigheterna inte tillgångsredovisar all programvara (exvis understigande 3 års livslängd) och SCB minskar därför insatsförbrukningen och ökar investeringarna. När det gäller myndigheters egenproducerade programvara görs justering på samma liknande sätt.

Försäkringspremier rapporteras av ESV, och i myndigheternas underliggande redovisning, som insatsförbrukning. Eftersom försäkringspremier i NR inte ses som förbrukning utan som transferering görs en justering av SCB.

Det förekommer också att SCB justerar ESV:s siffror av andra skäl. Periodisering av tandläkarvård är ett exempel, ett annat är rättningar, t.ex. om ESV gjort felklassificeringar. (Exempelvis om lön klassificerats som personalomkostnad)

Flöden mellan sektorer följs upp med S-koder, ex lämnade bidrag

- 771 statliga myndigheter, exkl affärsverk
- 772 statliga affärsverk
- 773 statliga bolag
- 774 övrig statlig sektor (ideell förening, stiftelse)
- 775 kommuner
- 776 landsting
- 777 kommunala bolag
- 778 övrig kommunal sektor (ideell förening, o.dyl.)
- 78X EU, EU-länder, övriga länder
- 791 övriga organisationer och ideella organisationer
- 792 Privata företag, ekonomiska föreningar o.dyl.
- 793 Enskilda personer och hushåll

33

Flöden mellan sektorer är viktiga att följa upp. Det görs med S-koder. De statliga inrapporteringskoderna för lämnade bidrag delas upp i en kod för bidrag för konsumtion och en annan för bidrag för investering (undantag S-kod 771). Därmed möjliggörs uppföljning av dels löpande transfereringar, dels kapitaltransfereringar (se s.26).

Som statligt bolag räknas aktiebolag som till minst 50% ägs av staten, t.ex Vattenfall, Systembolaget, Dramaten och Operan. De två sistnämnda flyttar ESV vid sin bearbetning till samma delsektor som vanliga myndigheter.

Som övrig statlig sektor, ibland kallad statliga ideella organisationer, (S-kod 774) räknas bidrag till ideella föreningar för vilka staten reellt fastställer verksamhetens allmänna utformning m.m. Här rapporteras också bidrag till organisationer och stiftelser som betjänar den statliga sektorn utan att vara vinstdrivande, t.ex. sådana som ägnar sig åt forskning, försvarsutbildning, kulturella tjänster, rekreation och andra sociala och samhällsliga tjänster till förmån för statliga sektorn. Exempel är stiftelserna Chalmers och Jönköpings högskola samt en mängd ideella föreningar och andra organisationer som exvis NTF, länshushållningssällskap och lottakårer.

Som övrig kommunal sektor (S-kod 778) räknas bidrag till ideella föreningar och organisationer som har nära kommunal eller lanstingskommunal anknytning, dvs. kommunen finansierar och fastställer verksamheten.

Som övriga organisationer och ideella organisationer (S-kod 791) räknas organisationer och ideella föreningar som inte finansieras eller kontrolleras av den statliga eller kommunala eller lanstingskommunala sektorn. Exempel är Röda korset, fackföreningar o idrottsföreningar.

Produktion

- + Insatsförbrukning
- + Löner
- + kollektiva avgifter
- + Övr produktionsskatter
- Övr produktionssubv.
- + Kapitalförslitning

Konsumtionsutgifter

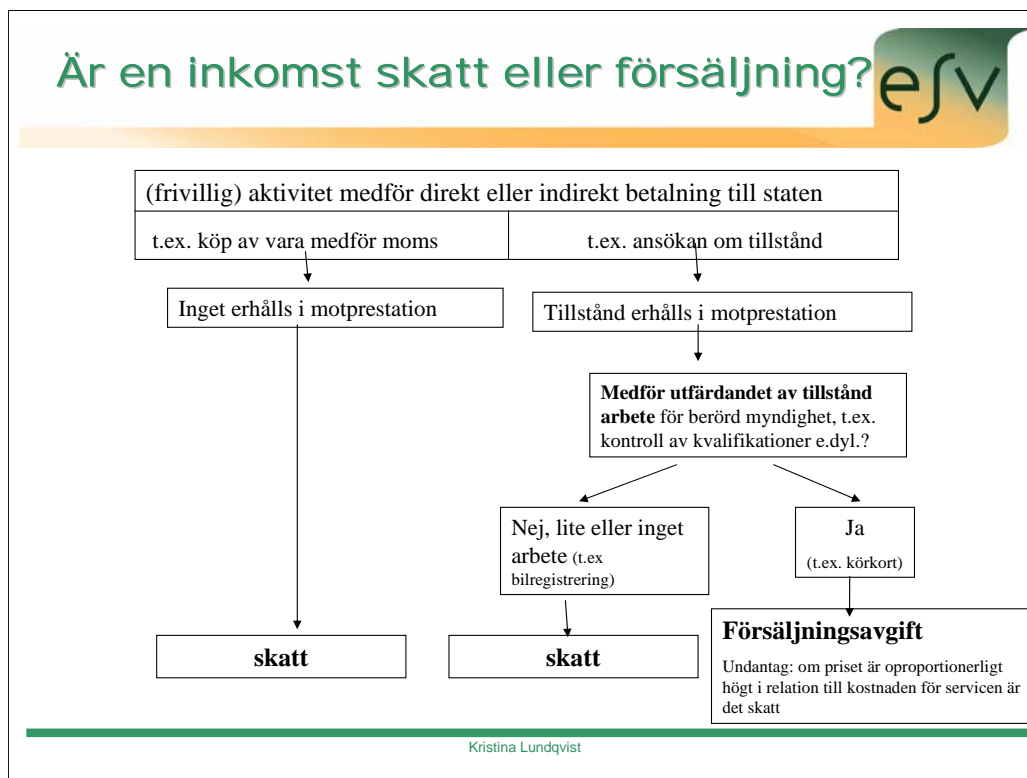
- + Insatsförbrukning
- + Löner
- + Kollektiva avgifter
- + Övr produktionsskatter
- Övr produktionssubv.
- + Kapitalförslitning
- Försäljning
- Egenproducerade tillgångar
- + Sociala naturaförmåner

Bilden beskriver vilka poster som ingår i begreppet konsumtionsutgifter och hur dessa skiljer sig från posterna som ingår i begreppet produktion. Bägge dessa begrepp, eller med NR-termer: aggregat, är sådana som det ofta refereras till.

Statlig produktion beräknas utifrån en kostnadsansats eftersom statliga myndigheter inte har marknadspriser på det som produceras. Insatsförbrukningen värderas till mottagarpris dvs. det pris köparen faktiskt betalar för produkterna (inkl skatter minus subventioner). Övriga poster utgör tillsammans förädlingsvärdet till baspris, dvs det pris som producenten får behålla i egen ficka (exkl skatter och subventioner). Förädlingsvärdet och insatsförbrukningen summerar alltså till det totala produktionsvärdet.

Konsumtionsutgifterna består till stor del av samma poster som ingår i produktionsbegreppet. Dock tillkommer sociala naturaförmåner och två avdragsposter. Den ena avdragsposten är myndigheters försäljning som alltså minskar konsumtionsutgifterna. Den andra avdragsposten är egenproducerade tillgångar. Dessa utgifter är initialt inkluderade i insatsförbrukningen men utgör en investering snarare än konsumtion.

Det bör noteras att bilden visar vad som ingår i konsumtionsutgifter. När det gäller faktisk kollektiv konsumtion ingår till stor del samma utgifter, dock inte sociala naturaförmåner.

Det är inte helt lätt att i praktiken avgränsa mellan skatt och försäljningsavgift. Det finns också en tredje kategori som kan vara aktuell vid klassificering av inkomst. Det är transferering.

Ovanstående bild beskriver schematiskt skillnaden mellan skatt och försäljningsavgift. Framför allt är det svårt att dra gränsen när ett tillstånd eller liknande erhålls vid betalningen. I dessa fall är en avgörande faktor om myndigheten utför arbete, t.ex. kontroll av kvalifikationer, och därmed har kostnader förknippade med leveransen. Om dessa kostnader står någorlunda i proportion till inkomstens storlek så är det fråga om avgift.

De flesta offentligrättsliga avgifter klassificeras som försäljning, exempelvis körkorts- och passavgifter medan vissa andra klassificeras som skatt, exempelvis avgifter för kemikalieinspektion.

Exempel på statlig transfereringsinkomst är böter och straffavgifter, skadeförsäkringspremier, löpande transfereringar mellan olika delsektorer inom den offentliga sektorn (med undantag för skatter, subventioner, investeringsbidrag och andra kapitaltransfereringar) samt löpande internationell samverkan.

Viktiga skillnader mellan NR och myndigheters redovisning

1. Terminologi och definitioner
2. Uppställningsformer
3. Transaktioner som inte har tydlig motpart, exvis informell förpliktelse o avsättningar
4. Delvis olika kriterier för vad som tas upp som tillgång, exvis försvarstillgångar
5. Marknadsvärdering vs. historiskt anskaffningsvärde och verkligt värde
6. Rättelser av fel avseende tidigare perioder
7. Redovisningsenhetens avgränsning

36

Avslutningsvis lämnas här en sammanfattning av viktiga skillnader mellan NR å ena sidan och myndigheters redovisning å andra sidan.

- 1) Samma begrepp kan användas i redovisning och NR. Ibland överensstämmer betydelsen, ibland gör den det inte. Man kan också ha olika begrepp för samma företeelse, t.ex. avskrivning / kapitalförslitning.
- 2) Förutom att uppställningsformerna skiljer sig åt i stort, finns det också skillnader avseende enskildheter. Exempelvis värdeförändringar som reavinst/förluster, valutaförändringar och osäkra fordringar hanteras i NR enbart i balansräkningen.
- 3) Vissa transaktioner som inte har tydlig motpart tas inte heller upp i balansräkningen i NR. Det gäller exvis informella förpliktelser och avsättningar, exempelvis för framtida nedläggning av verksamhet.
- 4) Försvarstillgångar är exempel på tillgångar som för närvarande inte uppfyller NR:s nuvarande definition av tillgång. Förslag finns dock att förändra reglerna så att samma princip kan användas som i redovisningen.
- 5) I NR tillämpas genomgående marknadsvärdering av tillgångar. I myndigheternas redovisning tillämpas dels historisk anskaffningsvärdering, dels värdering till verkligt värde. Trenden går mot alltmer marknadsvärdering.
- 6) Rättelser av fel avseende tidigare perioder ska enligt NR göras i den period som den ekonomiska händelsen hör till, dvs justeringar av tidigare års räkenskaper kan förekomma. I vanliga redovisningen är det enligt gällande regler ovanligt att man gör justering av tidigare års räkenskaper.
- 7) Ser man på den konsoliderade rapporteringen, dvs jämför årsredovisningen för staten med NR-delsektorn staten, är det inte exakt samma institutionella enheter som ingår (se vidare s. 11-12).

NR-systemet innehåller flera delar

- Sektorräkenskaperna
- Input-outputräkenskaperna
- Pris- och volymmått
- Sysselsättningsberäkningar
- Regionala räkenskaper

37

Sektorräkenskaperna erbjuder med sina institutionella sektorer en systematisk beskrivning av de olika stegen i det ekonomiska händelseförloppet. De inkluderar produktion, inkomstbildning, inkomstfördelning, inkomstanvändning och finansiell såväl som icke-finansiell kapitalbildning i olika sektorer i ett lands ekonomi. Sektorräkenskaperna inkluderar också balansräkningar. Utöver de redan beskrivna sektorräkenskaperna innehåller NR-systemet också andra viktiga delar.

Input- och outputräkenskaperna analyserar produktionens och flödenas fördelning på branscher och produktgrupper. Räkenskaperna omfattar exempelvis tillgångs- o användningstabeller, dvs. matriser (rader för produkter, kolumner för branscher) som visar den branschvisa produktionen fördelad på produkter och hur den inhemska tillförseln och importen fördelas mellan insatsförbrukning och slutlig användning inkl export. Tabellen visar också produktionskostnadsstruktur o inkomst som genereras branschvis.

Pris- och volymmått är viktiga för att förstå hur förändringar i ekonomiska värden beror på dels prisförändringar, dels volymförändringar. Årliga prisindex är därför viktiga beräkningar i NR-systemet.

Sysselsättning är ett annat område som ingår i NR-systemet. Det handlar t.ex. om att kunna ställa BNP, konsumtion eller löner i relation till ett lands invånarantal eller olika arbetskraftsvariabler, t.ex. arbetstillfällen eller totala antalet utförda arbetstimmar. Med regionala räkenskaper avses en regional fördelning av de olika konton, som ingår i NR. Varje region ses som en separat ekonomi. SCB beräknar bruttoregionprodukt per län.

”Att förverkliga de mål som ställs upp i Fördraget om Europeiska unionen, framför allt den ekonomiska och monetära unionen, kräver förstklassiska statistiska instrument, så att gemenskapens organ, regeringarna och aktörerna inom den ekonomiska och sociala livet kan fatta sina beslut på grundval av harmoniserade och tillförlitliga uppgifter.”

förord till ENS 95-manualen

Bildens citat är från juni 1996. Det är hämtat från förordet till ENS 1995.

Även i Sverige har vikten av ekonomisk statistik lyfts fram i flera sammanhang, bla. i SOU-utredningen Utveckling och förbättring av den ekonomiska statistiken.

Källförteckning:

Eurostat (1997), *Europeiska nationalräkenskapssystemet ENS 1995*

Eurostat (2002), *ESA95 manual on government deficit and debt*

FN m.fl. (1993), *System of National Accounts 1993*

Fregert, Klas och Jonung, Lars (2003), *Makroekonomi – teori, politik & institutioner*, Studentlitteratur

SCB, Nr 10 SM 0301 (2004), *Nationalräkenskaper 1997-2002*, Statistiska Centralbyrån

SCB, Nr 10 SM 0401 (2005), *Nationalräkenskaper 1998-2003*, Statistiska Centralbyrån

SCB (2005) *Statistisk årsbok*

SCB, Så fungerar nationalräkenskaperna, Text: Birgitta Magnusson

SOU 2002:118, *Utveckling och förbättring av den ekonomiska statistiken – Slutbetänkande från Utredningen om översyn av den ekonomiska statistiken.*

Ekonomistyrningsverket utvecklar och implementerar en effektiv och ändamålsenlig ekonomistyrning som syftar till

- god kontroll av statens finanser
- resursfördelning i enlighet med politiska prioriteringar
- hög produktivitet och effektivitet.

Vi är statens experter på resultatstyrning och finansiell styrning och ansvarar för god redovisningssed. Vi har unika kunskaper om statens finanser och erbjuder kostnadseffektiva administrativa stödsystem.

Vårt arbete omfattar alla nivåer i staten och vi arbetar i nära samverkan med främst Regeringskansliet och myndigheterna. Vi bedriver även internationell verksamhet.

EKONOMISTYRNINGSVERKET